

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ДУ «ЦЕНТРАЛЬНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
З ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ МОЗ УКРАЇНИ»
ДВНЗ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ»

МАТЕРІАЛИ
ХІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЯКОСТІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ»
(з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою
відеоконференц-зв'язку)

12–13 травня 2016 року
м. Тернопіль

У двох томах
ТОМ 2

Тернопіль
ТДМУ
«Укрмедкнига»
2016

Відповідальний за випуск: проф. А. Г. Шульгай

Актуальні питання якості медичної освіти (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 12–13 трав. 2016 р.) : у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТДМУ, 2016. – Т. 2. – 364 с.

язанностей, который входит в работа академического сектора группы.

Важная часть работы ложится и на плечи профорга группы: условия учебы, социальная защита студентов, льготное оздоровление и питание учащихся, которые нуждаются в таких мерах, организация помощи и посещение больных студентов.

Выводы. Как показали психологические исследования, участие студентов в общественной работе помогает им лучше учиться, успешно овладевать своей будущей профессией, становиться успешными в своей профессиональной деятельности и жизни. Актив группы – важная составляющая учебного процесса, которая формирует специалиста.

УДК 159.9:61

ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ УСПІХУ СУЧАСНОГО НАУКОВЦЯ-МЕДИКА

Н. В. Кривцова

Одеський національний медичний університет

PSYCHOLOGICAL COMPONENTS OF SUCCESS OF THE MODERN SCIENTIST-PHYSICIAN

N. V. Krivtsova

Odessa National Medical University

В статті представлені результати теоретичного та емпіричного дослідження самореалізації дослідника. Була зроблена спроба типізувати науковців – медиків з урахуванням професійної спрямованості особистості дослідника. Отримані результати дозволили стверджувати про необхідність переосмислення ролі науки і дослідницької діяльності в житті сучасної людини взагалі, зокрема цілей і задач аспірантури і докторантури, поставити питання про спеціалізацію підготовки сучасних наукових кадрів з урахуванням професійних пріоритетів суб'єктів науково – дослідницької діяльності та психологічних резервів самореалізації особистості дослідника (наприклад, дослідник – практик, дослідник – викладач, науковий керівник, адміністратор освітнього (лікувального) закладу тощо), а також про необхідність психологічного супроводу саморозвитку спеціалістів і науковців – медиків та створення умов щодо самореалізації особистості дослідника в умовах вищої освіти.

In the article the results of theoretical and empirical investigation of a researcher's self-realization are represented. It was made an attempt of classification of scientist-physicians considering the professional orientation of personality of a researcher. The obtained results allow to state the necessity of rethinking the role of science and research activities in the life of a modern man in general and in particular, the aims and objectives of PhD and Doctorate, to raise the question of specialization of training of modern scientific staff taking into consideration professional priorities of subjects of the research activity and psychological reserve of self-realization of researcher's personality (eg, practitioner, teacher, scientific director, administrator of educational (medical) institutions, and so on, and the need for psychological support of specialists' and scientist-physician's self-development and the creation of conditions for self-realization of the researcher's personality in conditions of higher education

Вступ. Загальні інноваційні тенденції в контексті євроінтеграції і світових глобалізаційних процесів у сфері вищої освіти потребують створення на базі новітніх методологій та впровадження в навчально-виховний процес сучасних психолого-педагогічних технологій, спрямованих на розвиток конкурентоспроможних фахівців. В умовах демократизації та здійснення реформ набуває важливого значення проблема розвитку людини протягом життя шляхом залучення власного потенціалу. Але комерціалізація і тотальна корупція, політична та соціально-економічна нестабільність в цілому сприяють формуванню маргінального суб'єкта, спрямованого на отримання посади, а не професії, що дозволяє розкрити і реалізувати унікальність людини, її можливості та мрії [10].

Основна частина. Відродження країни та розвиток системи освіти інноваційного типу ускладнюється кризовим станом суспільства, інформаційним хаосом, зниженням адаптаційних можливостей сучасної людини та зростанням вимог до фахівців. Сучасний техногенез, породжуючи всеохоплюючу середу людської життєдіяльності, перетворився на потужний фактор глобальної еволюції, у певному сенсі ми всі стаємо учасниками глобального експерименту [1,13]. Дослідницька спрямованість інтересів і здатність до цього типу діяльності припиняє бути здобутком науковців [9]. Нанотехнологічна коеволуція людини і створеної нею природи трансформує ідеал

ціннісно-нейтрального дослідження, експлікується зв'язок фундаментальних суттєво наукових цінностей (пошук істини, створення нового знання тощо) з позанауковими цінностями загальнолюдського соціального характеру, переосмислюється роль вченого в цьому процесі [2,10].

На сучасному етапі розвитку суспільства затребуваний інший тип особистості – яка здатна відповідально приймати рішення і ефективно діяти в умовах крайньої невизначеності та інформаційного хаосу [4,5,10]. В умовах зростаючого розриву між зростаючою складністю сучасного світу і здатністю людини її усвідомлювати і діяти адекватно нових обставин, на наш погляд, потрібно усвідомлення необхідності активізації потенційних можливостей людини до творчості і навичок дослідницької діяльності [10,15]. Актуальною стає проблема не тільки професійної компетентності фахівців науковців, але й індивідуально-психологічних особливостей особистості дослідника, інформаційних ресурсів і психологічного резерву його самореалізації, тобто проблема збереження психологічного здоров'я і цілісності сучасної людини взагалі.

Основними ресурсами життєдіяльності сучасної людини стає інформація та технологія, а не капітал, як раніше, а характерною ознакою стає «софтизація» усіх підрозділів суспільства, а це означає: а) переваження у професійній діяльності інформаційних потоків у вигляді живого знання над безпосереднім впливом на предмет діяльності; б)

активний обмін інформацією стає обов'язковою навичкою сьогоденного професіоналу; в) висока швидкість старіння інформації потребує від професіоналу сформованого інноваційного потенціалу та навичок самоосвіти [15, с. 107]. Ці трансформаційні зміни висувають принципово нові вимоги до системи освіти та зміщення основного акценту із засвоєння великої кількості різномірної інформації на розвиток навичок формування цілісних моделей інформаційних пластів, опанування як засобами безперервного набуття нових знань, так й їх створення, вміння вчитися самостійно та спрямованість людини на саморозвиток протягом життя тощо [4,6,15]. Як зазначено в Законі України «Про вищу освіту», освіченої людині потрібна вже «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність» [6., Ст.1. п.13].

При цьому, потрібно враховувати, що незалежно від того, наскільки велика потенційна творча енергія розуму, формуванню інтуїтивного «стрибка», необхідного для виявлення нового явища та значущого взаємозв'язку, можуть заважати видимі межі дослідження (книги, документи тощо), підтримуючи односторонню фіксацію уваги дослідника на деталях [16]. Як вважав Г.Сельє, для зародження воістину оригінальної ідеї повинна бути «домішка безумства» [там же, с. 89]. Однак, як показали його дослідження, важливим для оригінальності і незалежності творчого мислення стає збереження контакту найфантастичнішого польоту думки з навколишнім світом і здатності розрізняти значимі для людства цінності. А.Маслоу також вважав, що процес творіння нового вимагає від людини інтегрованості, зібраності і цілісності [14].

І.В. Єршова-Бабенко і І.А. Доннікова, досліджуючи проблему соціальної самоорганізації як триєдиного процесу становлення людини в аксіологічному аспекті, зробили висновки про те, що в людині слід шукати витoki не тільки соціального порядку, але й соціального хаосу, джерела і творчих, і деструктивних потенцій, які одночасно реалізуються в соціальній реальності. В їх роботі було показано, що нелінійність і нестійкість людини стають джерелами творчості – процесу виникнення соціально нового в результаті трансформації соціального хаосу [3]. У такому ракурсі трансформації, пов'язані зі зміною типу системної організації в процесі становлення суб'єкта науково-дослідницької діяльності й саморозвитку особистості дослідника, припускають фазові переходи (криза), а самореалізація, на наш погляд, постає як процес встановлення меж актуалізації потенціалу та їх змін, як проблема узгодження фаз впорядкування і хаотизації [12].

Таким чином, узагальнення аналізованих досліджень дає підставу підійти до вивчення особистості дослідника з позиції психосинергетики, зокрема, моделі "ціле в цілому", у тому числі "нелінійне ціле в нелінійному цілому", та вивчати самореалізацію особистості дослідника в контексті трансформацій відкритої нелінійної системи/ середовища (систему, що стала і стає), приділяючи увагу її самоорганізації на різних стадіях професійного розвитку і в різних станах (рівноважний, не рівноважний і вкрай не рівноважний).

В межах загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: Український вимір», за напрямом «Психічне здоров'я» та НДР кафедри було проведено дослідження особливостей

проявів психологічного резерву самореалізації особистості дослідника інформаційних ресурсів в умовах сьогодення, проаналізовано співвідношення показників самореалізації з індивідуально-типологічними особливостями особистості дослідника, зокрема, зв'язків її адаптаційного й інноваційного потенціалів тощо [5,8,10,12,15]. Крім цього, в даній роботі було зроблено спробу типізувати науковців-медиків в залежності від типу професійних пріоритетів суб'єктів науково-дослідницької діяльності (студенти і науковці-медики) і спрямованості особистості дослідника. Вибірку склали студенти ОНМедУ (154 особи 1-го курсу і 37 осіб 3-го курсу) та аспіранти (32 респондента), наявність інноваційних і адаптаційних ресурсів, переважна дослідницька спрямованість особистості для яких є професійно значущими. Для дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості було використано наступні методи: бесіда, спостереження та стандартизовані методики: ОПП Дж.Холланда [7], ІТО Л.Н.Собчик [17].

Отримані результати дозволили виділити наступні типи науковців (на прикладі аспірантів ОНМедУ): 1) дослідник-практик (3%), 2) викладач – дослідник інформаційних ресурсів (17%), 3) науковий керівник (12%), 4) адміністратор с дослідницьким типом особистості (12%) й адміністратор, в структурі особистості професіонала якого дослідницький компонент не домінує (12%). Також було виділено чисельну групу з ознаками дезадаптації і кризи з невизначеним типом особистості професіоналу(44%).

Аналіз специфіки мотивації навчання в аспірантурі дозволів стверджувати, що для одних аспірантів наука і дослідницька діяльність – це форма соціальної адаптації: реалізація можливості підтвердження рівня кваліфікації (наприклад, викладач університету, керівник аспірантури, наукового проекту й/але наукового колективу), кар'єрного зростання медика як суб'єкта науково-дослідницької діяльності тощо. Науково-дослідницька діяльність у цьому випадку є умовою професійної компетентності сучасного фахівця. Для інших навчання в аспірантурі – початок нового етапу в житті – саморозвиток і самореалізація особистості дослідника має власний сенс. Знання, вміння та навички, зокрема професійна компетентність медика, стають джерелом професійно-особистісного зростання науковця, а науково-дослідницька діяльність сприяє самореалізації сучасної людини взагалі – інноваційної і понаднормативної. Для багатьох цей процес супроводжується трансформацією інтегральної ідентичності, дезадаптацією особистості і кризовим станом.

Висновки. Отримані результати не тільки підтверджують необхідність психологічного супроводу навчання сучасних фахівців і науковців-медиків, актуальним стає переосмислення ролі науки і дослідницької діяльності в житті сучасної людини взагалі, зокрема цілей і задач аспірантури і докторантури, необхідності їх реформування, питання спеціалізації підготовки сучасних наукових кадрів з урахуванням професійних пріоритетів суб'єктів науково-дослідницької діяльності (наприклад, дослідник-практик, дослідник-викладач, науковий керівник чи адміністратор освітнього (лікувального) закладу тощо), створення умов щодо саморозвитку та самореалізації особистості дослідника. Саме тому, в напрямку актуальних пріоритетів сьогоденної освіти волонтерами – психологами кафедри філософії та біоетики в межах діяльності психологічної служби ОНМедУ і школи – лабораторії «Дослідник» здійснюється психологічний супровід саморозвитку і само-

реалізації особистості дослідника майбутніх спеціалістів і науковців-медиків.

Література

1. Аршинов В.И. Сложность постнеклассических практик и будущее конвергирующих технологий / В.И. Аршинов // Постнеклассические практики: опыт концептуализации: Коллективная монография / Под общ.ред. В.И.Аршинова и О.Н.Астафьевой.- СПб.: Издательский дом «Мирь», 2012. –С.165-187
2. Донникова И.А. Культурогенная сущность социальной самоорганизации. Монография. – Одеса: Печатный дом, 2011.
3. Ершова-Бабенко И.В., Донникова И.А. Человек, культура, творчество в контексте социальной самоорганизации / Постнеклассическое знание и наследие И.Пригожина. Сборник по материалам Международной научно-практической конференции «Юбилейные Пригожинские чтения» (10-13 сентября 2012 года) – Вып 10 (Том 1) – Одеса: «Печатный дом», 2013. – С 107 – 121
4. Ершова – Бабенко И.В., Кривцова Н.В., Медянова Е.В. Инновационные технологи в педагогике высшей школы: на примере подготовки медицинских научных кадров/ И. В. Ершова-Бабенко и др.: матер. міжнар. наук.-практ. конф. [«Здоровя людини у сучасному суспільстві»], (Сімферополь-Судак, 14-16 червня 2012 р.). – Сімферополь: Кримський інститут бізнесу, 2012. – с. 37-40.
5. Ершова-Бабенко І.В., Кривцова Н.В. Співвідношення між показниками інноваційного потенціалу і спрямованістю на дослідницьку діяльність/ І.В. Ершова-Бабенко, Н.В. Кривцова: матер. науково-практичної конференції молодих учених та студентів [«Проблеми сучасної психології особистості»], (Одеса, 23 травня 2013р.). – м. Одеса, 2013. – С.177-181.
6. Закон України. Про вищу освіту// Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – №37-38, ст.2004.; 2015. – №6, ст.40.
7. Ильин Е.П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. – СПб.: Питер, 2008. – 432 с.: ил.- (Серия «Мастера психологии»).
8. Кривцова Н.В. Анализ связей между показателями инновационного потенциала и социальной адаптивности/ Н.В.Кривцова: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції [«Становлення особистості професіонала й розвиток»], (Одеса, 27-29 лютого 2015р.). – м. Одеса, 2015. – С.166-168.
9. Кривцова Н.В. Соотношение показателей социальной адаптивности и направленности личности на исследовательскую деятельность / Н.В.Кривцова: матеріали Всеукраїнської науково – практичної інтернет конференції молодих учених та студентів [«Адаптаційний потенціал особистості в сучасному соціальному середовищі»], (Одеса, 21-22 травня 2015р.). – м. Одеса, 2015. – С.91-94
10. Кривцова Н.В. Психологическое здоровье как необходимое условие реализации инновационного потенциала личности исследователя/ Н.В.Кривцова: матеріали VII Міжнародного симпозиуму з біоетики, присвяченого пам'яті д.філос.н. професора Валентина Леонідовича Кулініченка [Виклики інформаційного суспільства: від біоетики до нооетики], (Київ, 22-23 жовтня 2015р.). – м. Київ, 2015. – С.43-44
11. Кривцова Н.В. Самореализация личности исследователя в условиях современного образования/ Н.В.Кривцова: матеріали Ювілейної XX міжнародної науково – методичної конференції «Управління якістю підготовки фахівців» (23-24 квітня). Частина I. – Одеса, 2015. – С.82-84
12. Кривцова Н.В. Проявления свойств личности исследователя в кризисе / Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (31), Issue: 61.2015, p 86-90 www.seanewdim.com
13. Лукьянец В.С. Индустрия научных знаний: NBICS – технологическое расширение окна в будущее // Философские проблемы биологии и медицины: Выпуск 6: Свобода и ответственность: Сборник статей. – М.: изд-во «Принтберри», 2012. – 375с.
14. Абрахам Гарольд Маслоу Дальние пределы человеческой психики: Перев. с англ. А. М. Татлыбаевой. Науч. ред., вступ.статья и коммент. Н.Н.Акулиной. – СПб.: Евразия, 1999. – 432 с.
15. Медянова О.В., Кривцова Н.В., Головчук В.Т Приоритети освіти у вимірі інформаційного суспільства/ О. В. Медянова и др : матеріали XII Всеукраїнської навчально – наукової конференції з міжнародної участю, присвяченої пам'яті ректора, члена-кореспондента НАМН України, професора Леоніда Якимовича Ковальчука [«Реалізація закону України про вищу освіту у вищій медичній та фармацевтичній освіті України»], (Тернопіль, 21-22 травня 2015). – м. Тернопіль, 2015. – С.107-108
16. Селье Г. От мечты к открытию: Как стать учёным: Пер.с англ./ Общ.ред. М.Н.Кондрашововой и И.С.Хорола; Послесл. М.Г.Ярошевского и И.С.Хорола. – М.: Прогресс, 1987.- 386 с.: ил.
17. Собчик Л.Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики .- СПб.: Издательство «Речь», 2003. – 624 с.: ил.